

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมภาวะพลัดพลั้ง: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย

สุดาพร ปัญญาพฤษ¹

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ปวีณา ลีตระกูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

รับต้นฉบับ: 17 ธันวาคม 2561 วันแก้ไข: 18 มิถุนายน 2562 วันตอบรับ: 25 มิถุนายน 2562

บทความวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ 2) ศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมภาวะพลัดพลั้ง (สุขภาพดี มีส่วนร่วมและมีความมั่นคง) ของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย ประชากร คือ ผู้บริหาร ผู้สอน/วิทยากร ผู้เรียน และผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา รวม 148 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบประเมินตนเอง และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย ประกอบด้วย 8 กลุ่มหลักสูตร 11 วิชา มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สื่อและสถานที่การจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย มีผู้สอน/วิทยากร ที่มีความเชี่ยวชาญ และผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรได้
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย ในภาพรวมผู้เรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้สอนมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด
3. แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมภาวะพลัดพลั้ง ควรมีการสร้างเครือข่ายมีหลักสูตรเนื้อหาที่เน้นพัฒนาชีวิต วิชาการและวิชาชีพ ควรเสริมสร้างความรู้พื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีประสบการณ์หรือความรู้ไม่เพียงพอ สื่อและสถานที่ ควรมีความปลอดภัย อำนวยความสะดวกและมีความเหมาะสมเอื้อกับบริบทของผู้สูงอายุ ผู้สอน/วิทยากร ควรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และมีความเข้าใจในหลักการทางจิตวิทยา

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ ผู้สูงอายุ ภาวะพลัดพลั้ง มหาวิทยาลัยวัยที่สาม

¹การติดต่อและการร้องขอบทความนี้ กรุณาส่งถึง สุดาพร ปัญญาพฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย E-mail : sudapon_pang@hotmail.com
DOI: 10.14456/edupsu.2020.5

GUIDELINES FOR DEVELOPMENT IN LEARNING MANAGEMENT FOR THE ELDERLY TO ENHANCE ACTIVE AGING: A CASE STUDY OF THE UNIVERSITY OF THE THIRD AGE (U3A) NAKORN CHIANG RAI

Sudapon Panyaprouks¹

Chiang Rai Rajabhat University

Paweena Leetragul

Chiang Rai Rajabhat University

Received: 17 December 2018

Revised: 18 June 2019

Accepted: 25 June 2019

Research Article

The objectives of this research were 1) to study conditions of the learning management 2) to study opinion towards learning management 3) to study the guidelines for development in learning management of the elderly to enhance active aging (Health, Participation, and Security) of U3A Nakorn Chiang Rai. The populations were the administrators, teachers, learners, and experts, totaling 148. The research instruments were an observation form, an interview form, a questionnaire, self-assessment form and a focus group record form. The data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation and content analysis. The results of study were as follow;

1. The learning management for the elderly of the U3A Nakorn Chiang Rai were 8 groups with 11 courses. Those courses had the variety of the learning management methods, media and learning resources. Teachers were an expert. Learners will be able to use in their daily life.

2. The opinions of learners towards learning management for the elderly appeared at the highest level. The mean of the opinions of teachers was also at the highest level.

3. The guidelines for development in learning management for the elderly to enhance the active aging. In terms of the curriculum focus on develop life, academic, and career. The basic knowledge of learners should be supported for the ones who lacked of experience and insufficient knowledge. The material and place should be safe, convenient, and suitable for the elderly. The teacher should have the psychology principles and teaching techniques for teaching the elderly.

Keywords: Learning Management, The Elderly, Active Aging, The University of the Third Age (U3A).

¹Correspondence concerning this article and requests for reprints should be addressed to Sudapon Panyaprouks
Chiang Rai Rajabhat University E-mail: sudapon_pang@hotmail.com

บทนำ

ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลง สิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นั้นได้มีผลต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคม แต่เมื่อได้พิจารณาในวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิม ครอบครัวแบบขยาย เริ่มลดน้อยลงกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ความเป็นอยู่ที่ผูกพันกันแบบเครือญาติเริ่มห่างหาย การให้ความสำคัญกับครอบครัว โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุเริ่มน้อยลง อีกทั้งสังคมของผู้สูงอายุที่ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ในประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ สังคมผู้สูงอายุ มาตั้งแต่ พ.ศ. 2548 และจะมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึง พ.ศ. 2570 โดย 1 ใน 4 คนจะเป็นผู้สูงอายุ ทำให้ประเทศไทย เป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552) ในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยดังกล่าวก็นำไปสู่การเตรียมพร้อมที่จะปรับตัว เพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ที่ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนรวมถึงบริการในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงด้านการศึกษาที่จะต้องมีการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาผู้สูงอายุให้มีคุณภาพ มีภาวะพลัดพลั้ง ซึ่งองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO, 2002) ได้กล่าวถึง Active aging หรือภาวะพลัดพลั้ง ในช่วงปลายทศวรรษที่ 90 ว่าเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการบ่งบอกถึงภาวะที่มีความสมบูรณ์สุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุทั่วโลก โดยมีองค์ประกอบ คือ การมีสุขภาพดี (Healthy) มีส่วนร่วม (Participation) มีความมั่นคง (Security) แนวคิดนี้นำไปสู่การพัฒนาประชากรผู้สูงอายุของประเทศต่าง ๆ ให้ผู้สูงอายุมีความสุขในการดำเนินชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพที่จะพึ่งพิงตนเองได้ในระดับหนึ่ง การศึกษาเป็นอีกแนวทางหนึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้เกิดภาวะพลัดพลั้ง

จากแนวคิดเพื่อการพัฒนาภาวะพลัดพลั้งในผู้สูงอายุของ รัสวี สัจจโสภณ (2556) ได้สรุปประเด็นเกี่ยวกับแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตว่าควรนำหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตไปปรับใช้เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาทุกด้าน และรูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ เนื่องจากมีเป้าหมายการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายสมบูรณ์และมีสุขภาพดีเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัวและสามารถปรับตัวเข้ากับชุมชน สังคมได้ และมีแนวคิดพัฒนาวิทยา ด้านการศึกษา ที่เป็นแนวคิดที่บูรณาการหลักการและวิธีวิทยาการสอนผู้สูงอายุตามแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตเข้ากับแนวคิดพัฒนาวิทยา อันเป็นการใช้หลักการศึกษผู้ใหญ่ (Andragogy) ในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุ โดยปัจจุบันในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยได้มีความตื่นตัวและให้ความสำคัญกับการพัฒนาและส่งเสริมผู้สูงอายุ โดยมีการจัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบ จากงานวิจัยของอาชญญา รัตนอุบลและคณะ (2555) พบว่ารูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ มี 5 รูปแบบประกอบด้วย รูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม รูปแบบศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน รูปแบบเมือง/ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ รูปแบบชมรมผู้สูงอายุ/สโมสรผู้สูงอายุ และรูปแบบการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุตามอัธยาศัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการพัฒนาการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ในรูปแบบของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม (University of the Third Age: U3A) ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาการศึกษาให้ผู้สูงอายุที่แตกต่างจากรูปแบบอื่นในประเทศไทย และเป็นรูปแบบที่ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย โดยเฉพาะการดำเนินงานโดยองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุในรูปแบบดังกล่าวนี้ Archanya Ratana-Ubol, Suwithida Charungkaittikul, & Ravee Sajjasophon (2015) ได้วิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยวัยที่สามทั้งในและต่างประเทศ มี 2 แนวทางหลัก ได้แก่ กิจกรรมที่เป็นทางการในรูปแบบมหาวิทยาลัยอย่างเต็มรูปแบบและการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความเป็นอิสระ มีการสนับสนุนภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมและแบ่งเบาภาระในการจัดกิจกรรมการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งนี้ได้มีมหาวิทยาลัยวัยที่สามในสถาบันอุดมศึกษาได้จัดตั้งครั้งแรกในประเทศไทยในวันที่ 18 มกราคม 2556 โดยมีภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นหน่วยงานริเริ่มในการจัดตั้งเพื่อเป็นหน่วยงานในการประสานเชื่อมโยงการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุไทยสู่เครือข่ายระดับโลก และได้มีมหาวิทยาลัยวัยที่สามขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ “มหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

ทั้งนี้จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่าในระดับท้องถิ่น ในพื้นที่เขตเทศบาลของจังหวัดเชียงรายที่ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย ในวันที่ 20 เมษายน 2560 นั้นจะมีสภาพลักษณะการจัดการเรียนรู้และมีความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้อย่างไร รวมถึงมีแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเพื่อนำไปสู่การส่งเสริมภาวะพหุพลังอย่างไร ดังนั้นเพื่อเป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุจึงควรมีการศึกษาสภาพและความคิดเห็นการจัดการเรียนรู้ รวมถึงศึกษาแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อนำไปจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะพหุพลังสำหรับผู้สูงอายุ ของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย และนำไปเป็นต้นแบบในการจัดการเรียนรู้ที่ดีสำหรับผู้สูงอายุต่อไป

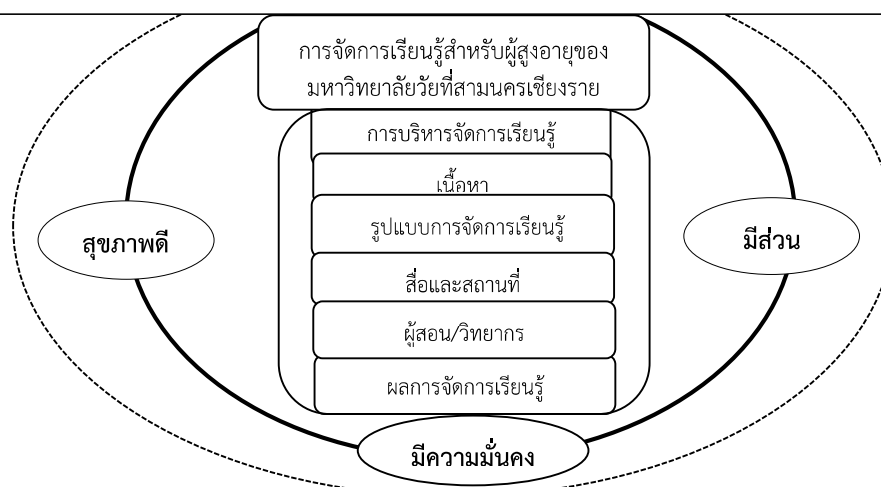
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมภาวะพหุพลัง

มหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมภาวะพหุพลังของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย จำนวน 1 คน ผู้สอน/วิทยากรของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย จำนวน 20 คน ผู้เรียนของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย จำนวน 125 คน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาพ และความคิดเห็น ประกอบด้วย ผู้บริหาร 1 คน ผู้สอน/วิทยากร 20 คน และผู้เรียน 125 คน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาแนวทางการพัฒนา ได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบบันทึกการสังเกตการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วยประเด็นสังเกต 6 ด้าน นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ประเมินความสอดคล้อง (IOC) พบค่า ดัชนีความสอดคล้อง 0.67-1.00
2. แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้สอน/วิทยากร และผู้เรียน ประกอบด้วยประเด็นสัมภาษณ์ 6 ด้าน นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ประเมินความสอดคล้อง (IOC) พบค่า ดัชนีความสอดคล้อง 0.67-1.00
3. แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ มีดังนี้

3.1 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนหลักสูตรมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย สำหรับนักศึกษา (ผู้สูงอายุ)

3.2 แบบประเมินตนเองสำหรับผู้สูงอายุเกี่ยวกับการเรียนหลักสูตรต่าง ๆ ทั้งนี้จาก 8 หลักสูตร 11 รายวิชานั้นได้มีประเด็นเฉพาะรายวิชา จึงแยกแบบประเมินเป็น 11 ชุด/รายวิชา โดยแต่ละชุด/รายวิชา ให้เลือกประเมินตนเองว่า ใช่ หรือ ไม่ใช่ รวมถึงเน้นการใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจ ซึ่งทำให้ง่ายต่อการตอบ

3.3 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้สอน/วิทยากร เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุทั้ง 3 ชนิด ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ประเมินความสอดคล้อง (IOC) พบค่า ดัชนีความสอดคล้อง 0.67-1.00 และได้ปรับปรุงแก้ไขภาษาให้เข้าใจง่ายเหมาะสมกับผู้ตอบ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ และแก้ไขคำผิดให้ถูกต้องสมบูรณ์และใช้จริงต่อไป

4. แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย (สำหรับผู้บริหารและผู้สอน/วิทยากร) ประกอบด้วยประเด็นสัมภาษณ์ 6 ด้าน นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ประเมินความสอดคล้อง (IOC) พบค่า ดัชนีความสอดคล้อง 0.67-1.00

5. แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมภาวะพลวัติของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย (สำหรับผู้บริหาร ผู้สอน/วิทยากรและผู้เชี่ยวชาญ) ซึ่งมีประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย โดยนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาและหาค่าความสอดคล้อง (IOC) พบค่า ดัชนีความสอดคล้อง 0.67-1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาจากการสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

1. การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงใหม่ 1) การบริหารจัดการ มีการบริหารโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาลนครเชียงใหม่ และมีความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น มหาวิทยาลัยต่าง ๆ 2) เนื้อหา มีหลักสูตร ประกอบด้วย 8 กลุ่มหลักสูตร 11 วิชา ได้แก่ หลักสูตรศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย วิชาดนตรีพื้นเมืองและวิชาฟ้อนเล็บ หลักสูตรสังคมและความสุข ประกอบด้วย วิชาลีลาศ วิชาไลน์แดนซ์ และวิชาร่างมาตรฐาน หลักสูตรเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร หลักสูตรท่องเที่ยว หลักสูตรสิ่งแวดล้อม หลักสูตรสุขภาพ หลักสูตรศาสนา และหลักสูตรเศรษฐกิจ 3) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย เน้นการลงมือปฏิบัติจริง มีกิจกรรมที่เอื้อและส่งเสริมผู้สูงอายุทุกด้าน แต่ด้วยความแตกต่างของพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ในบางกรณีอาจต้องมีการช่วยเหลือในการเรียนรู้เป็นรายบุคคล และวัดประเมินผลที่เอื้อกับบริบทผู้เรียน แต่ยังคงขาดการบันทึกหรือหลักฐานการแสดงถึง ความก้าวหน้าของผู้เรียน 4) สื่อและแหล่งการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีสถานที่ในการเรียนการสอน จำนวน 14 ห้อง แต่สื่อบางอย่างยังไม่เพียงพอ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ และในบางห้องเรียนมีพื้นที่คับแคบ 5) ผู้สอน/วิทยากรของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงใหม่ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี แต่ในการจัดกิจกรรมในบางหลักสูตรรายวิชา ผู้สอน/วิทยากร ไม่มีกิจกรรมก่อนเริ่มเรียนและหลังเรียนเท่าที่ควร 6) ผลที่นักศึกษาได้รับ พบว่า นักศึกษาบางคนตามไม่ทัน แต่มีความพยายามในการซักถามผู้สอน/วิทยากร หรือเพื่อน และพยายามฝึกฝนด้วยตนเอง และเมื่อเรียนรู้ไปในระยะหนึ่งแล้ว พบได้ชัดเจนว่า ผู้สูงอายุมีความสามารถที่จะเข้าใจและปฏิบัติได้ ตลอดจนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิต มีทักษะในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีการทำอาชีพเสริม รวมถึงนักศึกษามีความสุข รู้สึกมีคุณค่า มีเพื่อน มีสังคม

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม มีผลวิจัยดังนี้

2.1 ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ผลปรากฏดังตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม

รายการ	M	S	ระดับความพึงพอใจ
1. วิชาที่เรียนสามารถนำไปปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้	4.35	.712	มาก
2. วิชาที่เรียนได้เสริมให้ท่านเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ	4.59	.583	มากที่สุด
3. วิชาที่เรียนมีความทันสมัยเหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน	4.47	.618	มาก
4. หลักสูตรมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงใหม่เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ	4.58	.585	มากที่สุด
5. วิทยากรมีความสามารถมีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาและการสอน	4.63	.561	มากที่สุด
6. วิทยากรใช้สื่อ อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมและเพียงพอกับผู้เรียน	4.38	.729	มาก

รายการ	M	S	ระดับความพึงพอใจ
7. กิจกรรมการเรียนเน้นการปฏิบัติและใช้ประสบการณ์จริง	4.50	.619	มากที่สุด
8. กิจกรรมการเรียนมีความสนุกสนาน ไม่เครียด	4.64	.593	มากที่สุด
9. ท่านมีความรู้ความเข้าใจในวิชาที่เรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง	4.35	.700	มาก
10. ท่านมีความสุขในการเรียนและมีเพื่อนวัยเดียวกัน	4.68	.518	มากที่สุด
11. ท่านสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างราบรื่นปราศจากข้อขัดแย้ง	4.61	.620	มากที่สุด
12. ท่านมีความพึงพอใจต่อหลักสูตร วิทยาการ และการเรียนการสอน ของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงใหม่ ในระดับใด	4.58	.613	มากที่สุด
13. ท่านมีความภูมิใจในการเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยวัยที่สาม	4.75	.467	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.57	.419	มากที่สุด

จากตาราง 1 ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม โดยรวมมีค่าเฉลี่ย 4.57 อยู่ในระดับมากที่สุด ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านมีความภูมิใจในการเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยวัยที่สาม โดยมีค่าเฉลี่ย 4.75 อยู่ในระดับมากที่สุด

2.2 ความคิดเห็นของผู้สอน/วิทยากรเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ผลปรากฏดังตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2 ความคิดเห็นของผู้สอน/วิทยากรเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม

รายการ	M	S	ระดับความพึงพอใจ
ด้านเนื้อหา			
1. เนื้อหาการเรียนรู้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน	4.70	.470	มากที่สุด
2. เนื้อหาการเรียนรู้มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน	4.80	.410	มากที่สุด
3. เนื้อหาการเรียนรู้เป็นความรู้ที่นำไปใช้ในชีวิตจริงได้	4.80	.410	มากที่สุด
4. เนื้อหาการเรียนรู้มีความทันสมัย นำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี	4.60	.502	มากที่สุด
5. เนื้อหาการเรียนรู้มีการบูรณาการและสอดแทรกความรู้ที่หลากหลาย	4.65	.489	มากที่สุด
ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้			
6. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.80	.410	มากที่สุด
7. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.60	.502	มากที่สุด
8. มีจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน	4.60	.598	มากที่สุด
9. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ/วิธีการสอนที่หลากหลาย	4.70	.470	มากที่สุด
10. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง	4.85	.366	มากที่สุด
11. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง	4.80	.410	มากที่สุด
12. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	4.80	.410	มากที่สุด
13. ในการจัดการเรียนการสอน มีความร่วมมือจากท้องถิ่น ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ	4.50	.502	มากที่สุด

รายการ	M	S	ระดับความพึงพอใจ
ด้านสื่อและสถานที่			
14. สถานที่จัดการเรียนรู้มีความสะดวกสบาย	4.10	.718	มาก
15. มีสื่อเทคโนโลยี และอุปกรณ์ที่ทันสมัยเหมาะสมกับผู้เรียน	4.40	.598	มาก
16. มีสื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้	4.25	.716	มาก
17. สื่อ วัสดุ อุปกรณ์การสอนเพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน	4.00	.759	มาก
18. มีสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.10	.718	มาก
19. มีสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.25	.638	มาก
20. มีสถานที่ สื่อและแหล่งการเรียนรู้สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.10	.640	มาก
ด้านการวัดและประเมินผล			
21. มีการแจ้งวิธีการวัดผลและประเมินผลให้ผู้เรียนทราบ	4.60	.502	มากที่สุด
22. มีการวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับการจัดการเรียนรู้	4.65	.489	มากที่สุด
23. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผล	4.65	.489	มากที่สุด
24. มีการวัดผลและประเมินผลครอบคลุมการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ ความสามารถ	4.60	.502	มากที่สุด
25. มีการวัดผลและประเมินผลโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย	4.60	.598	มากที่สุด
ด้านผลการจัดการเรียนรู้			
26. ผู้เรียนมีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้	4.90	.307	มากที่สุด
27. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้	4.75	.444	มากที่สุด
28. ผู้เรียนเห็นคุณค่าและมีความภาคภูมิใจในตนเอง	4.85	.366	มากที่สุด
29. ผู้เรียนมีทักษะทางสังคม อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	4.90	.307	มากที่สุด
30. ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.80	.410	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.61	.326	มากที่สุด

จากตาราง 2 ความคิดเห็นของผู้สอน/วิทยากรเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม โดยรวมมีค่าเฉลี่ย 4.61 อยู่ในระดับมากที่สุด ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดอยู่ในด้านผลการจัดการเรียน 2 ประเด็น คือ ผู้เรียนมีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้ และผู้เรียนมีทักษะทางสังคม อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมีค่าเฉลี่ย 4.90 อยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากัน

ผลวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นจากการประเมินตนเองของนักศึกษาเป็นหลักสูตรรายวิชา พบว่าทุกหลักสูตรนักศึกษาเห็นด้วย มากกว่าร้อยละ 50 ในทุกข้อ และหลักสูตรวิชาที่นักศึกษาเห็นด้วยในทุกข้อ ร้อยละ 95 ขึ้นไป คือ หลักสูตรศาสนา

ทั้งนี้ในข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และอภิปรายกลุ่ม พบว่า 1) การบริหารจัดการเรียนรู้ มีการชี้แจงทำความเข้าใจให้กับผู้เรียน และเสนอว่าควรพิจารณาผู้เรียนที่มีความสามารถมาช่วยในการสอนรุ่นต่อไป 2) เนื้อหาสาระ มีความสอดคล้องกับความต้องการและเหมาะสมกับผู้เรียน แต่ในบางหลักสูตรรายวิชา ยังมีเนื้อหาที่ซ้ำซ้อนกัน 3) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการปฏิบัติจริง แต่บางหลักสูตรรายวิชาอาจปรับให้มีความยืดหยุ่น 4) สื่อและสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะผู้เรียนต่อห้องเรียนที่มีจำนวนมากเกินไป และการเดินทางควรเอื้อให้มีความสะดวก 5) ผู้สอน/วิทยากร มีความสุข ความรู้ ความเสียสละทุ่มเท เอาใจใส่ผู้เรียน แต่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บางรายวิชา อาจดูแลผู้เรียนทุกคน

ไม่ทั่วถึง ซึ่งตรงกับที่นักศึกษาได้เสนอว่าอยากให้มีผู้สอน/วิทยากรมากขึ้น 6) ผลการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความตั้งใจ สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตได้จริง มีความสุข ความภาคภูมิใจ กล้าแสดงออก และมีการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมภาวะพหุพลังของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย อันเป็นการส่งเสริมผู้สูงอายุในด้านสุขภาพทั้งกายและใจ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม และมีความมั่นคง มีดังนี้

3.1 การสร้างเครือข่ายและการสร้างความร่วมมือระหว่างกัน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะภาคเครือข่ายในท้องถิ่น ควรมีการจัดทะเบียนเครือข่ายเพื่อให้บริการวิชาการ/สังคม สนับสนุนการจัดระบบประมาณในการบริหารจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกิจกรรมของแต่ละรายวิชา

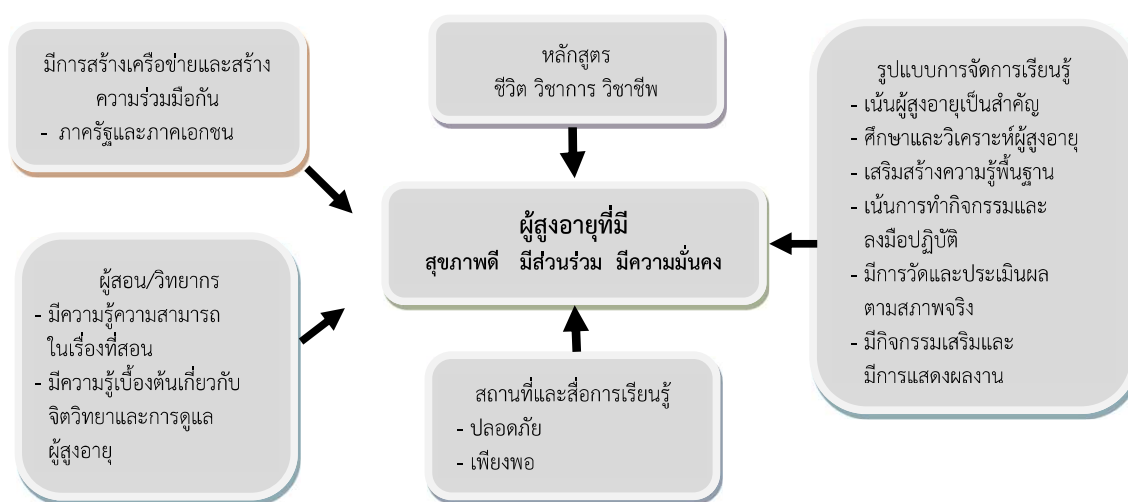
3.2 หลักสูตร ควรมีการเน้นเนื้อหาหรือสิ่งที่เรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุและเอื้อต่อภาวะพหุพลัง ครอบคลุม การพัฒนาชีวิต พัฒนาวิชาการ และพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งจะควรมุ่งเน้นการพัฒนาชีวิตเป็นหลัก และควรมีหลักสูตรเกี่ยวกับกฎหมาย การออมสำหรับผู้สูงอายุ ควรมีเนื้อหากิจกรรมที่ผ่อนคลายและได้ประโยชน์ เช่น ภาษาต่าง ๆ มีเนื้อหาสาระที่มีความยากง่ายเหมาะสมและเอื้อกับวัยผู้สูงอายุ

3.3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ควรเน้นผู้สูงอายุเป็นสำคัญ มีการพิจารณาความแตกต่างของผู้สูงอายุ โดยการศึกษาแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อจะได้ออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละคนได้ ควรมีการเสริมสร้างความรู้พื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีประสบการณ์หรือมีความรู้ไม่เพียงพอ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเน้นการลงปฏิบัติจริง การประเมินการจัดการเรียนรู้ผู้สูงอายุควรเน้นการประเมินตามสภาพจริงที่สังเกตจากสิ่งที่ได้ปฏิบัติ และควรมีการติดตามประเมินผลจากคนในครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิด

3.4 สื่อและสถานที่ ควรมีความปลอดภัยอำนวยความสะดวกและเอื้อกับบริบทของผู้สูงอายุ มีการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยี มีการกำหนดจำนวนผู้เรียนต่อหนึ่งห้องเรียนให้เหมาะสม

3.5 ผู้สอน/วิทยากรควรดูแลผู้เรียนทุกคนอย่างทั่วถึง มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้สูงอายุ มีความรู้ความเข้าใจในหลักการทางจิตวิทยา โดยเฉพาะการสร้างแรงจูงใจ การให้กำลังใจให้กับผู้สูงอายุ มีความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุเบื้องต้นเพื่อให้การช่วยเหลือดูแลเมื่อประสบปัญหา

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ จะนำไปสู่การมีผู้สูงอายุที่มีภาวะพหุพลัง (สุขภาพดี มีส่วนร่วม และมีความมั่นคง) โดยเน้นให้ผู้สูงอายุมีความสุขและสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ตลอดจนสามารถนำความรู้ความสามารถต่าง ๆ ไปใช้ในการหารายได้เสริม มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ สังคมได้เห็นคุณค่าและยอมรับถึงความรู้ความสามารถที่มี ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ได้มีสังคมมีกลุ่มเพื่อน ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวและอ้างว้าง แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมภาวะพหุพลัง สามารถสรุปเป็นภาพ 1 ได้ดังนี้

ภาพ 1 แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะพลุฒิพลังของมหาวิทยาลัย
วัยที่สามนครเชียงใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

1. การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงใหม่ มีการบริหารจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเน้นการตอบสนองความต้องการและส่งเสริมผู้สูงอายุในชุมชน ดังที่อาชญญา รัตนอุบลและคณะ (2553) เสนอว่า การจัดการศึกษาและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุของท้องถิ่นเป็นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพรูปแบบหนึ่ง ที่เป็นการจัดการศึกษาตามความต้องการและความสนใจสำหรับผู้สูงอายุ โดยให้หน่วยงานท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา ทั้งนี้ในส่วนของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงใหม่ ได้มีเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นผู้ดำเนินการและได้มีความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ อันถือเป็นจุดเด่นที่มีการจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วม อีกทั้งมีการจัดหลักสูตรที่หลากหลาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันของผู้สูงอายุ ซึ่งได้คำนึงถึงการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตได้ ส่วนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย ที่เน้นการปฏิบัติจริง ซึ่งการปฏิบัติจริงได้เอื้อให้ผู้สูงอายุได้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ดังที่อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553) กล่าวว่า การเรียนรู้ถือเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมค่อนข้างถาวรอันเนื่องมาจากประสบการณ์ส่วนประเด็นที่พบว่า มีสื่อที่หลากหลาย เนื่องจากสิ่งที่ได้เรียนรู้นั้นมีการจุดประสงค์เฉพาะต่างกัน การใช้สื่อนั้นจึงมีความแตกต่างกัน ซึ่งตอบสนองความเข้าใจของผู้สูงอายุให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย ส่วนประเด็นเกี่ยวกับผู้สอน/วิทยากรของมหาวิทยาลัยวัยที่สามพบว่า ผู้สอน/วิทยากรมีความเชี่ยวชาญและมีความสามารถในเรื่องที่สอน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากทางเทศบาลนครเชียงใหม่ได้เชิญผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เคยร่วมกิจกรรมกับทางเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งได้เห็นผลงานและความสามารถ โดยบางท่านเป็นครูภูมิปัญญา หรือได้รับรางวัล มาเป็นผู้สอน/วิทยากร อีกทั้ง ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความสนใจและมีจิตอาสาให้ความรู้ ส่วนผลที่ผู้เรียนได้รับ พบว่า ผู้เรียนได้รับความรู้และมีความสามารถในเรื่องที่เรียน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ระหว่างเรียนจะพบว่า ผู้เรียนบางคนตามไม่ทัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษาบางคนไม่มี

พื้นฐานความรู้ในสิ่งที่เรียนรู้แต่เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิต มีทักษะในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้

2. ความคิดเห็นในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ที่พบว่าผู้เรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยวัยที่สามนครเชียงราย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก หลักสูตรมีความหลากหลายและสอดคล้องกับความสนใจของผู้สูงอายุ โดยทางมหาวิทยาลัยวัยที่สามได้มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องสำหรับผู้สูงอายุต้องการเรียน ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้เรียนมีความภูมิใจในการเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยวัยที่สาม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุได้แสดงความสามารถและศักยภาพของตนเอง ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ และสามารถแสดงให้ผู้อื่นได้ยอมรับจึงมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ตามหลักการของมาสโลว์ที่ว่า มนุษย์พึงมีความต้องการความรัก ความเป็นส่วนหนึ่งของหมู่และต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่าอันเป็นความต้องการที่ขาดไม่ได้ (สรวงศ์ โค้วตระกูล, 2552) ส่วนผู้สอน/วิทยากร มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด มีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ผู้เรียนมีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้ ผู้เรียนมีทักษะทางสังคมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนในหลักสูตรวิชาต่าง ๆ ได้ใช้วิธีการที่หลากหลาย ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสแสดงความสามารถของตนเอง รวมถึงก่อนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอน/วิทยากรได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุ และเมื่อพิจารณาเป็นหลักสูตรรายวิชาที่นักศึกษาเห็นด้วยสูงถึง ร้อยละ 95 ขึ้นไป คือหลักสูตรศาสนา ซึ่งเป็นหลักสูตรวิชาที่เอื้อกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการพัฒนาหลักสูตรได้มีการสำรวจความต้องการและความสนใจของผู้สูงอายุ จึงทำให้เป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจ รวมถึงบริบทสังคมวัฒนธรรมของผู้สูงอายุที่มีความผูกพันกับประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับกับงานวิจัยของจิณณ์นิชา พงษ์ดี และปิยธิดา คูหิรัญญรัตน์ (2558) ที่พบว่าในด้านจิตวิญญาณ ผู้สูงอายุรับรู้ว่าคุณค่าของตนเองมีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาได้ตามปกติ ดังนั้นทำให้เห็นว่าหลักสูตรเกี่ยวกับศาสนาเป็นหลักสูตรที่ดีและมีคุณค่าต่อผู้สูงอายุ

จากการสัมภาษณ์และอภิปรายกลุ่มผู้บริหาร ผู้สอน/วิทยากรและผู้เรียนรายด้าน พบว่า การบริหารจัดการเรียนรู้ ควรพิจารณาผู้เรียนที่มีความสามารถมาช่วยในการสอนรุ่นต่อไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้เรียนบางส่วนมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในรายวิชาต่าง ๆ สามารถถ่ายทอดความรู้ ทักษะกระบวนการ และประสบการณ์ ให้กับวัยเดียวกันได้เป็นอย่างดี ในด้านเนื้อหา ควรสอดคล้องกับความต้องการและเหมาะสมกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุมีความหลากหลายและแตกต่างกันทั้งความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ ดังนั้นควรคัดเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมและเอื้อกับผู้สูงอายุ ตามหลักการสอนที่มีการลำดับความยากง่ายจากลำดับของเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่เป็นระดับพื้นฐานหรือง่ายไปสู่สิ่งยากหรือซับซ้อน (Gagne, Briggs, & Wager, 1992)

ส่วนด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า ในการจัดกิจกรรมควรมีความยืดหยุ่น ทั้งในส่วนของเวลาและวิธีการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่ไม่สามารถเรียนรู้เหมือนวัยหนุ่มสาว และมีปัญหาทางด้านสุขภาพ ดังนั้นงานวิจัยของอาชีวนุญ รัตนอุบลและคณะ (2555) ที่กล่าวถึงปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพทางกายมากที่สุด ด้านสื่อและสถานที่ พบว่า การเดินทางควรเอื้อให้มีความสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ จุฑาพร แหยมแก้ว (2560) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วม

กิจกรรมในโรงเรียนสร้างสุข จังหวัดเพชรบูรณ์ มีค่าคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจต่ำที่สุด คือ ความสะดวกในการเดินทางมาเข้าร่วมกิจกรรม ในด้านผู้สอน/วิทยากร มีประเด็นที่น่าสนใจคือ ผู้สอนและผู้เรียนเห็นตรงกันว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในบางรายวิชายังดูแลไม่ทั่วถึง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสัดส่วนของผู้สอน/วิทยากรและผู้เรียน อาจยังไม่เหมาะสม ดังนั้นจึงควรพิจารณาลักษณะรายวิชาที่สอนและควรระบุให้ชัดเจนถึงจำนวนผู้สอนและผู้เรียนที่เหมาะสม ทางด้านผลการจัดการเรียนรู้ พบว่า ข้อมูลของการสัมภาษณ์ อภิปรายกลุ่มและจากแบบสอบถามจากผู้สอน/วิทยากรสอดคล้องกัน คือ ผู้เรียนมีความภูมิใจ มีความสุข สนุกสนาน และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยวัยที่สามได้มีการศึกษาและวิเคราะห์ถึงความต้องการของผู้สูงอายุในท้องถิ่นเป็นสำคัญ และผู้ดำเนินการหลัก อันได้แก่ เทศบาลนครเชียงราย ผู้สอน/วิทยากรมีความตั้งใจ ร่วมแรง ร่วมใจกันในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวัยที่สามนี้ขึ้นมา รวมถึงในท้องถิ่นยังไม่เคยมีการจัดตั้งในรูปแบบมหาวิทยาลัยมาก่อน ผู้เรียนและผู้สอนจึงถือเป็นรุ่นแรก รุ่นบุกเบิกและนำไปสู่การพัฒนาต่อไป

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมภาวะพลัดพลัง พบว่า ควรมีการสร้างเครือข่ายเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นการสร้างพันธมิตรที่ดี เช่น ความร่วมมือในการอำนวยความสะดวกที่ ผู้สอน/วิทยากร เป็นต้น ดังที่อาชัญญา รัตนอุบลและคณะ (2555) ได้เสนอว่าการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในสังคมได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนรู้ ในส่วนเนื้อหาควรครอบคลุมเกี่ยวกับชีวิต วิชาการ และวิชาชีพ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุและเอื้อต่อภาวะพลัดพลัง (สุขภาพดี มีส่วนร่วมและมีความมั่นคง) เนื่องจากผู้สูงอายุควรได้รับการพัฒนาในสิ่งที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งการพัฒนาตนเองและนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับการพัฒนาผู้สูงอายุตามแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตที่จัดการเรียนรู้เพื่อให้พึ่งตนเองและไม่แยกห่างจากวิถีชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาทุกด้านอย่างมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของตน (ระวี สัจจโสภณ, 2556) ส่วนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่พบว่า ควรมีการศึกษารูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) ของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้สามารถจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับลักษณะผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม และควรมีการเสริมสร้างความรู้พื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีประสบการณ์หรือความรู้ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่อาจไม่เคยได้รับประสบการณ์นั้นมาก่อน ซึ่งประเด็นนี้มีความสำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ถ้าผู้สูงอายุมีความเข้าใจและทำกิจกรรมนั้นได้จะทำให้มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ต่อไป นอกจากนี้ สื่อและสถานที่ที่ใช้จัดการเรียนการสอน ควรมีความปลอดภัย มีการอำนวยความสะดวกและเอื้อกับบริบทของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เนื่องจากสุขภาพบางประการของผู้สูงอายุอาจไม่เอื้ออำนวย เช่น แก้อ้อหรือโต๊ะให้สะดวกต่อการลุก-นั่ง หรือมีพื้นที่เพียงพอและมีราวจับเพื่อให้สะดวกต่อการเดิน ตามหลักของ Universal Design (UD) ที่เป็นการออกแบบสำหรับทุกคนเพื่อความสะดวกและปลอดภัย ดังที่ ศิริวรรณอรุณทิพย์ไพฑูรย์ (2557) ได้ศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อรองรับสังคมสูงอายุของประเทศไทย พบว่า ควรมีการนำ Universal Design มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบสถานที่และสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ ส่วนทางด้านผู้สอน/วิทยากร ที่พบว่า ควรดูแลผู้เรียนทุกคนอย่างทั่วถึง และที่สำคัญคือ ผู้สอน/วิทยากรควรเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอาชัญญา รัตนอุบลและคณะ (2555) ที่พบว่าในการจัดการเรียนการสอนผู้สูงอายุมีความต้องการด้านความเชี่ยวชาญของวิทยากรมากที่สุด นอกจากนี้ ผู้สอน/วิทยากรควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักการสอน หลักทางจิตวิทยาเพื่อจะได้ปฏิบัติตนกับผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม รวมถึงมีความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุเบื้องต้น ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถดูแลผู้สูงอายุ

ที่เป็นผู้เรียนเมื่อประสบปัญหาเบื้องต้นได้ และจากผลที่พบว่า ควรมีการจัดให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีอัตมโนทัศน์ที่ดี มีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและทำให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข (วิภาณันท์ ม่วงสกุล, 2558)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. การออกแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ควรศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ สุขภาพ อายุ ประสบการณ์/ความรู้เดิม บุคลิกภาพ ของผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล และมีการวิเคราะห์ถึงรูปแบบการเรียนรู้ (Learning style) ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละคน

2. การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุ ผู้ที่ดำเนินการสอนหรือเป็นวิทยากรที่มีบทบาทในการเป็นผู้เอื้ออำนวยในการเรียนรู้ (Facilitator) ควรมีความเข้าใจในหลักสูตรของตนเอง และมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ และการดูแลผู้สูงอายุ ดังนั้นควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ผู้สอนหรือวิทยากร รวมถึงบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

3. การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุ ผู้ที่เกี่ยวข้องควรคำนึงถึงการให้ความสำคัญกับความรู้สึกหรือจิตใจของผู้สูงอายุ ควรรับฟังและจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ รวมถึงมีการดูแลและมีความเอื้ออาทรผู้สูงอายุในลักษณะครอบครัว

4. การจัดการเรียนรู้ควรพิจารณาสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างผู้สอน/วิทยากรกับผู้เรียน ในรายวิชาที่ต่างกัน เช่น บางรายวิชาที่ต้องใช้ทักษะมากจำเป็นต้องมีผู้สอน/วิทยากรจำนวนมากขึ้น เป็นต้น

5. การประเมินผลในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ควรมีการประเมินตามสภาพจริงที่เหมาะสมกับบริบทของผู้สูงอายุ เช่น การสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม การสังเกตการปฏิบัติงาน การพิจารณาชิ้นงานหรือผลงาน เป็นต้น รวมถึงมีหลักฐาน/ร่องรอยการประเมินผลเป็นระยะ เพื่อพิจารณาถึงความก้าวหน้า ไม่ควรมุ่งประเมินเพื่อตัดสิน

6. การจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ ต้องมีความปลอดภัย ใช้สอยสะดวก และเอื้อกับบริบทของผู้สูงอายุ เช่น อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ แหล่งการเรียนรู้ สถานที่ให้บริการดูแลทางด้านสุขภาพ ควรมีพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้มีศูนย์กลางได้การพบปะนัดหมายกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทางของผู้สูงอายุ เช่น อาจมีการจัดรถบริการรับ-ส่งให้ผู้สูงอายุ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมภาวะพหุศักยภาพแบบมีส่วนร่วม โดยการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

2. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะเฉพาะด้านของผู้สูงอายุ ซึ่งอาจเป็นหลักสูตรระยะสั้น ที่ให้ความรู้เพื่อนำไปใช้ชีวิตและสร้างอาชีพเสริมได้

3. ควรมีการพัฒนานวัตกรรมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ เพื่อการส่งเสริมภาวะพหุศักยภาพของผู้สูงอายุ เช่น สื่อการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น รวมถึงการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- จินณณิชา พงษ์ดี, ปิยธิดา คูหิรัญญรัตน์. (2558). ปัญหาและความต้องการด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลบ้านเหมืองแบ่ง ตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอลำดวน จังหวัดเลย. *วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 3(4), 561-576.
- จุฑาพร แหยมแก้ว. (2560). รูปแบบการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุในโรงเรียนสร้างสุข ตำบลท้ายดง อำเภอลำดวน จังหวัดเพชรบูรณ์. รายงานสืบเนื่องการประชุมสัมมนาวิชาการ (Proceedings) การนำเสนอ ผลงานวิจัยระดับชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 17, 1401-1412.
- ระวี สัจจโสภณ. (2556). บทความปริทัศน์ แนวคิดทางการศึกษาเพื่อพัฒนาภาวะพลุฒพลัง ในผู้สูงอายุ. *วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม)*, 34(3), 471-490.
- วิภาณันท์ ม่วงสกุล. (2558). การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังด้วยแนวคิดพลุฒพลัง. *วารสารวิจัยสังคม*, 38(2), 93-112.
- ศิริวรรณ อรุณพิทย์ไพฑูรย์. (2557). รายงานข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อรองรับสังคมสูงอายุของประเทศไทย. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2552). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). *เอกสารประกอบการประชุมเรื่องการขับเคลื่อนการพัฒนาผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ*. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *รายงานการวิจัยเปรียบเทียบเพื่อพัฒนานโยบายเรื่องการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- อาชญญา รัตนอุบลและคณะ. (2553). รายงานฉบับสมบูรณ์เรื่อง การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- (2555). การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ. *วารสารครุศาสตร์*, 40(1), 14-28.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์.
- Archanya Ratana-Ubol, Suwithida Charungkattikul, & Ravee Sajjasophon. (2015). The Scenario of the University of the Third Age Models for Lifelong Learning of the Thai Aging Groups. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 36(1), 88-96.
- Gagne, R. M., Briggs, L. J., & Wager, W. W. (1992). *Principles of Instructional Design*. (4th ed.). Orlando: Harcourt Brace Jovanovich.
- McClusky, H. Y. (1975). Education for Aging: The Scope of the Field & Perspectives for the Future. In S.M. Grabowski, & W.D. Mason (Eds.), *Learning for aging*. Washington D. C.: Adult Education Association of the U.S.A. Syracuse: ERIC Clearinghouse for Adult Education.
- World Health Organization [WHO]. (2002). Active Aging, a Policy Framework. a Contribution of the World Health Organization to the Second United Nation World Assembly on Aging. Madrid, Spain.